

την Κυπριακή Δημοκρατία για την πίσω πλευρά του νομίσματος του 1 ευρώ. Αργότερα φτιάχτηκαν μεγάλα πρώιμα αγάλματα με γυναικεία μορφή και τονισμένα τα χαρακτηριστικά του γυναικείου φύλου. «Φαίνεται ότι την εποχή αυτή, τη χαλκολιθική, γεννιέται στην Κύπρο η μεγάλη θεά που αρκετούς αιώνες μετά θα πάρει το όνομα Αφροδίτη», σημείωσε ο καθηγητής.

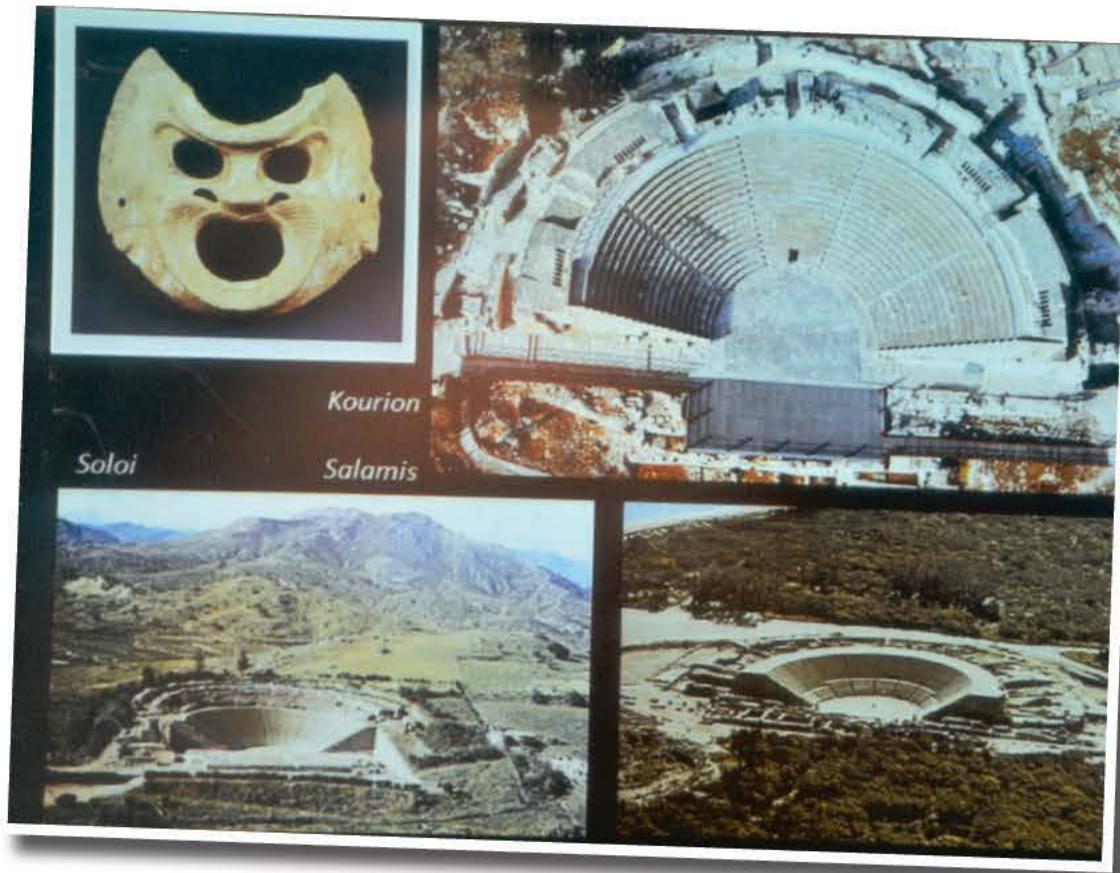
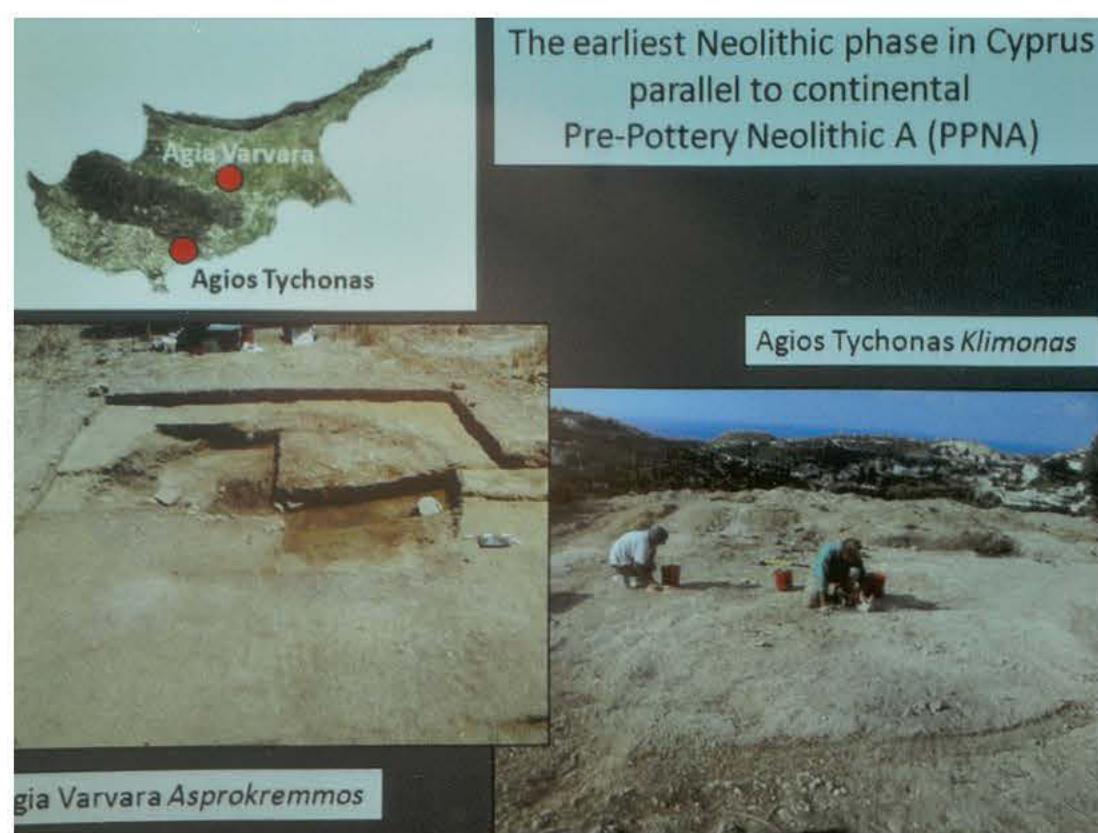
ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

Στη συνέχεια ο καθηγητής μίλησε για την εποχή του χαλκού. Τόνισε πως η αρχαιολογία για την εποχή αυτή καθιερώθηκε στην Κύπρο στις αρχές του 20ού αιώνα. Είχαν προηγηθεί οι ανασκαφές του Άρθουρ Έβανς στην Κνωσό, ο οποίος χώρισε το Μινωϊκό πολιτισμό σε πρώιμη, μέση και ύστερη περίοδο. Το ίδιο έκανε για την εποχή του χαλκού στην Κύπρο ο Einar Gjerstad το 1926, χωρίζοντάς την σε πρώιμη, μέση κι ύστερη κυπριακή εποχή του χαλκού. Το πρώτο μισό του 20ού αιώνα η κυπριακή προϊστορική αρχαιολογία επικεντρώθηκε κυρίως στην πρώιμη και μέση περίοδο, ενώ μετά το 1950 στην ύστερη.

Στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα οι ανασκαφές έγιναν κυρίως στη βόρεια ακτή του νησιού, στη Βασιλία, στην Λάπθο, στο Καρμί και στο Μπελαπάις. Τα πιο σημαντικά κι εντυπωσιακά ευρήματα έδωσε ένα νεκροταφείο της πρώιμης εποχής του χαλκού στην περιοχή του Μπελαπάις. Στην σκαπάνη συμμετείχαν ο Κύπριος Πορφύριος Δίκαιος κι ο Αυστραλός J.R. Stewart. Ήλθαν στο φως - εκτός των άλλων - κομψότατα κεραμικά αγγεία της πρώιμης εποχής του χαλκού.

Μετά το 1974 οι αρχαιολόγοι στράφηκαν αναγκαστικά στο νότιο τμήμα του νησιού, αλλά και στην καθημερινότητα των ανθρώπων της εποχής του χαλκού. Έγιναν ανασκαφές στην Αλάμπρα, στη Σωτήρα της Λεμεσού και στην Επικοπή, όμως τα ευρήματα αφορούσαν μία μόνο περίοδο και δεν εξασφάλιζαν συνέχεια. Αυτή η σύνδεση βρέθηκε σε ανασκαφή του 1990 στο Μαρκί (κοντά στη Λευκωσία, μετά το Τσέρι), που έγινε από το Πανεπιστήμιο La Trobe της Μελβούρνης. Τα ευρήματα στο Μαρκί θεωρούνται πολύ σημαντικά γιατί συνδέουν τα ευρήματα του βόρειου και του νότιου τμήματος του νησιού και δίνουν σαφέστερη εικόνα της εξέλιξης της εποχής. «Το σημαντικό για την αρχαιολογία της πρώιμης και μέσης εποχής του χαλκού είναι ότι βρήκαμε για πρώτη φορά έναν οικισμό με αλλεπάλληλα στρώματα, το ένα πάνω από το άλλο κατά χρονική κλίμακα. Έτσι, μπορέσαμε να δούμε την εξέλιξη ενός τέτοιου οικισμού, πως ξεκίνησε, πως αναπτύχθηκε και πως εγκαταλείφθηκε», τόνισε ο καθηγητής.

To 1930 βρέθηκε στο Μπελα-

πάις ένας περίβολος με ανθρώπους που συμμετέχουν σε μία εκδήλωση ή τελετουργία. Δύο παρόμοια ομοιώματα ανακάλυψε πέρυσι ο κ. Γεωργίου στη Λευκωσία, γεγονός που απέδειξε ότι δεν ήταν μόνο το βόρειο τμήμα του νησιού που είχε σύνθετη κοινωνική οργάνωση κατά την πρώιμη περίοδο του χαλκού, αλλά και οικισμοί στο κέντρο του. Τέλος, η ανασκαφή στον Ψεματισμένο - από τον κ. Γεωργίου - επέτρεψε στην κατανόηση της σχέσης των οικισμών της νότιας ακτής με αυτούς του κέντρου και του βόρειου τμήματος του νησιού και συνέχισε την πολύ καλή συνεργασία των Κύπριων κι Αυστραλών αρχαιολόγων.

Συνοψίζοντας, η αναγκαστική στροφή της τελευταίες δεκαετίες (μετά το 1974) της αρχαιολογίκης σκαπάνης προς τη νότιο τμήμα του νησιού έδωσε πινευκαιρία για ευρήματα που προσφέρουν καλύτερη κατανόηση της περιόδου του χαλκού σε ολόκληρη την Κύπρο. Στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα οι αρχαιολόγοι στράφηκαν στην ύστερη εποχή του χαλκού (1.700-1.100 π.Χ.). Η πιο σημαντική ανασκαφή έγινε (το 1948) στην κατεχόμενη σήμερα Έγκωμη κι έφερε στο φως μία ολόκληρη πόλη, με δρόμους, οικοδομικά τετράγωνα κλπ. Το 1952 αποκρυπογράφθηκε κείμενο γραμμικής Β' (που χρησιμοποιούσαν οι Μυκηναίοι στην ύστερη εποχή του χαλκού). Βρέθηκαν χιλιάδες επιγραφές γραμμικής Β' κι όταν αποκωδικωποιήθηκαν άρχισαν οι αρχαιολόγοι να κατανοούν τις έντονες σχέσεις που είχε το Αιγαίο με τους λαούς της Ανατολής και με την Κύπρο, η οποία αποδείχθηκε πως διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο. «Η ύστερη εποχή του χαλκού είναι μία από τις εποχές που αποδείχθηκε πως η Κύπρος δεν είναι απλά ένα αναπόσπαστο τμήμα του μεσογειακού πολιτισμού, αλλά έπαιξε και πρωτόπορο ρόλο, μέσα από τη δύναμη που της έδινε ένας φυσικός της πλούτος, ο χαλκός», τόνισε ο καθηγητής στην ομιλία του. Στη συνέχεια έγινε αναφορά σε ναυάγιο του 1.400 π.Χ. όπου βρέθηκαν μεγάλες ποσότητες χαλκού που εξήγαγε με πλοία στην Κύπρο, όπως εξήγαγε και αντικείμενα και έργα τέχνης φτιαγμένα από χαλκό. Οι εξαγωγές χαλκού έφεραν στην Κύπρο χρυσάφι, ασήμι, ελαφαντόδοντο, γυαλί κι άλλα... εξωτικά υλικά. Η σημασία του χαλκού ήταν τόσο μεγάλη που ακόμα και τα αγάλματα των θεών ή των πολεμιστών ήταν φτιαγμένα από χαλκό. Αλλεπάλληλα συνέδρια σε όλον τον κόσμο έχουν αποδείξει την ισχύ της Κύπρου την εποχή του χαλκού.

ΑΡΧΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Το τέλος της ύστερης εποχής του χαλκού ήλθε με άγριο τρόπο κι αναταραχές, καθώς κι από την κατάρρευση των οικονομικών συστημάτων της εποχής. Η Κύπρος